

KURULUŞ DÖNEMİ OSMANLI DEVLET YAPISI VE TEŞKİLATLANMA:

KURULUŞ DÖNEMİ OSMANLI DEVLET YAPISI VE TEŞKİLATLANMA:

XVII. yüzyıla kadar en güçlü askerî yapıya sahip olan Osmanlılar; Asya, Avrupa ve Orta Doğu'nun siyasetini belirlemede önemli güce sahibiydiler.

Osmanlıların bu başarısında; askerî teşkilatlanma ve farklı muharip sınıfları en iyi şekilde kullanarak dönemin şartlarına uygun hâle getirmesi etkili olmuştur.

Anadolu'nun uç bölgelerinde toplanan Türkmenler doğuda Moğollara; batıda Bizanslılara karşı gaza hareketini yürütmüşlerdir.

Osman Gazi, Bizans'a karşı savaştan bir alp ve aynı zamanda bir boy beyiydi.

Osmanlı Beyliği'nin ilk savaşçı sınıfını;

-Osman Gazi'nin etrafında gaza ve ganimet amaçlı toplanan alplar ve gaziler oluşturmuştur.

-Karamürsel Alp, Konur Alp, Gündüz Alp, Akçakoca, Samsa Çavuş gibi alpler kahramanlıklarıyla dillere destan yaratan cesur savaşçılardır.

Osman Bey'in gazileri ile yaptığı başarılı askerî faaliyetler diğer aşiret Türkmenlerinin de onlara katılmalarını sağlamıştır.

Osman Gazi, kendi safında savaşan Türkmen aşiretlerine ganimetlerden pay vermiş ve ele geçirilen topraklara yerleşme hakkı tanımıştır.

Bu şekilde elde ettikleri topraklar karşılığında aşiretler, Osman Bey'e tabi olmuş ve savaş zamanlarında atlı askerler göndermiştir.

Beylik Dönemi'nde;

Ahiyân-ı Rûm (Ahiler),

Bâciyân-ı Rûm,

Abdalân-ı Rûm,

Gaziyân-ı Rûm adlarıyla anılan örgütlenmiş gruplar Osman Gazi'yi desteklemişlerdir.

Ahiler, toplumda anlayışlı ve uzlaştırıcı bir tutumla esnaf teşkilatının oluşturmuşlardır.

Ahilik teşkilatının çatısı altına giren esnaf ve sanatkârlar; mesleki, dinî, ahlaki eğitimden farklı olarak askerî talim ve terbiye de görmüştür.

Ahilik, Anadolu'da süratle yayılmış, köylerde ve uç bölgelerde büyük nüfuza sahip olmuştur. Osman Gazi, yoldaşları ve alpları da Ahi teşkilatına mensuptur.

Baycıyanı-Rum: (Anadolu Kadın Ahileri)

İslamiyet Öncesi Dönem'de binicilik ve atıcılıkta usta olan Türk kadınları, savaşlara erkeklerle birlikte katılmıştır.

İslamiyet'e geçişin ardından da bu gelenek sürdürülmüş ve Anadolu'da **Bâciyân-ı Rûm** adıyla Ahiliğe denk bir kadınlar teşkilatı kurulmuştur.

Abdalân-ı Rûm, savaşçı dervişlerin oluşturduğu teşkilattir. Abdal kelimesi, o devirde derviş kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Gaziyân-ı Rûm ise, gözü yılmaz kahraman savaşçılara "alp" denmiştir.

Osmanlı askerî teşkilatının temelini, **Osman ve Orhan Bey'in** sancağı altında toplanan Türkmen savaşçılar oluşturmuştur. Osmanlı Beyliği'nin başlangıçta düzenli askerî birlikleri yani beyliğe bağlı bir ordusu yoktur. Gerektiğinde, gazilerden oluşan ve tamamı atlı olan aşiret kuvvetlerinin bir yerde toplanması sağlanmış ve sefere çıkmıştır.

Savaş bitince bu kuvvetler dağılmış ve herkes işinin başına dönmüştür. İşte ilk fetihleri yapanlar, bu uç Türkmen kuvvetleridir.

Uç gazileri; geniş araziye süratle fethetmiş, köylere hâkim olmuş ve kalelerin etrafına küçük kuleler inşa ederek uzun süren kuşatmalarla buraları teslim almıştır. Bursa, İznik ve İzmit bu şekilde alınmış ve sadece Bursa'nın fethi 10 yıl sürmüştür.

Fetihlerde,

-daimî ordunun eksikliği

-kuşatmaların uzun sürmesi

-geçici gönüllü kuvvetler vaktinde savaşa gelememeleri

-düzensiz askerî zümreler, dağınık ve askerî disiplinden yoksundur.

-Fetihlerin daha sistemli bir şekilde sürdürülebilmesi için düzenli askerî birliklere ihtiyaç duyulmuştur.

Gaza: İslam Dini'ni korumak ve yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı cihat amacıyla yapılan savaş.

Ganimet: Arapça bir kelimedir. Savaşta zorla düşmandan ele geçirilen mal.

Alp: Yiğit. Kahraman Savaşçı demektir.

Garipnameyi göre Alp'in dokuz niteliğe sahip olmalıdır:

Cesaret, kuvvet, gayret, at, zırh, yay, Kılıç, süngü, dost

Osman Gazi'nin başarılarının temel nedeni:

-Ganimetleri paylaşması,

-Ele geçirdiği topraklarda yerleşme hakkı tanınması nedeni ile Türk boyları Osman Gazi'nin etrafında toplanmıştır.

Fetihlerin yapılma amacı:

-Ganimet elde etmek,

-gaza yapmak için yapılmıştır.

YAYA VE MÜSELLEMLER

Osmanlı Beyliği'nin ilk düzenli birliklerin yaya ve müsellemlerden oluşmuştur.

Fetihlerin devamı için gerekli olan ilk düzenli Birlikler; Vezir Alaaddin Paşa ve Bursa kadısı Çandarlı Kara Halil teklifleri doğrusunda Bursa'nın fethinden sonra oluşturuldu.

Türk gençlerinden meydana getirilen bu düzenli birliklerin atsız askerlerden oluşan bu birlikler her 10 kişiye bir onbaşı her yüz kişiden oluşan askerlere yüz başı komuta etmiştir.

Müsellemler (atlı askerler) ise her 30 kişiye "ocak" denmiştir.

Kapıkulu ocaklarının gelişmesi ile yerlerini onlara bırakmış ve askeri hizmetlerde geri hizmete alınmışlar.

Askeri amaçlı köprü, yol yapımı, kale tamiri, hendek kazımı gibi işlerde kullanılmışlar.

Yaya ve müsellemler Orhan Bey zamanında Hassa ordusu sayılmıştır.

TIMAR SİSTEMİ

Timar sistemi ile devlet bazı memurlarına ve askerlerine maaş vermez bunun yerine bazı toprakların gelirlerini hizmetlerine karşılık olarak bu görevlilere verirdi.

Timar Sistemi, askeri bir sistem olmasının yanı sıra aynı zamanda idari bir sistemdir. Bu sistemde köylüler devlete vermeleri gereken vergiyi timar sahibine verirlerdi. Timar sahipleri de bu vergilerle arazinin vergi gelirine göre belirli sayıda atlı asker(**cebelü**) yetiştirirlerdi.

Tımarlı Sipahilerin Görevleri:

-Timar sahipleri buldukları bölgenin güvenliğinden sorumlu olmuşlar

-Devlet adına vergileri toplamışlar

-Devlet hazinesinden harcama yapılmadan asker ve memurlarının maaşlarını ödenmesini sağlamıştır

-Toprakların boş kalmasının önüne geçilmiştir.

Timar sistemi gelirine göre üçe ayrılmıştır. Buna dirilik denir.

DİRİLİK:

Yaptıkları hizmetler karşında devlet görevlilerine ve savaşlarda yararlılık gösteren askerlere verilen topraklara dirlik denmiştir.

Has: Yıllık geliri 100.000 akçeden fazla olan dirliklere has

Zeamet: Yıllık geliri; 20000 ile 100 000 akçe arasında olan dirlik topraklarına zeamet

Timar: Yıllık geliri 20000 akçeden daha az olan topraklara timar denmiştir.

Tımarlı sipahi toprak üzerinde yaşayan reayadan devletin belirlediği vergi toplama yetkisine sahipti.

Ancak toprağın mülkiyeti devlete aitti.

Tahrir Defteri:

Devletin timar sisteminin uygulandığı eyaletlerde kayıtlarının tutulduğu deftere tahrir adı verilmiştir.

Tahrir yapmanın amacı eyaletlerdeki nüfus ve gelir kaynaklarını tespit etme ve bunları devlet görevlilerini, şahıslara ve vakıflara hizmetleri karşılığında maaş, mülk ve gelir olarak dağıtmaktır.

Bir bölgenin Fethi yeni bir padişahın tahta geçmesi veya savaş afet gibi gelir toplama ve dağıtım da meydana gelen değişiklikler yeni bir tahririn yapılmasını gerektiren sebeplerdendir.

Osmanlı toplumu:

1. -Askeriler (yönetenler)

2. -Reaya (yönetilenler) olmak üzere ikiye ayrılırdı

Askeri sınıf; Beylerbeyi, sancakbeyi, tımarlı, sipahi gibi kişiler vergi vermez yaptıkları askerlik hizmetleri karşılığı bir yerin veya köyün vergisinin toplama yetkisine sahip olurlardı. Reaya ise vergi vermekle yükümlüydüler.

Reaya; şehir kasaba ve köy ailesi ile konar-göçerlerden oluşmuştur.

Tımarlı sipahilerin yetiştirdiği her atlı askere "**cebelü**" denmiştir. Zırhlı, tecizatlı askere moğolcada "**cebelü**" denmiştir.

Osmanlı Devleti'nin asıl savaş gücünü, eyalet askerleri yani "**tımarlı Sipahiler**"in de içinde olduğu askerî birlikler teşkil etmiştir. Böylece devlet timar sistemi sayesinde her an savaşa hazır büyük bir askerî kuvvet bulundurmıştır. Osmanlı

Diğer Savaşçılar:

Devleti'nde Tımarlı Sipahilerden başka yine eyalet askeri statüsünde **akıncılar, deliler, yörükler, beşliler, yayalar ve müsellemler** gibi yardımcı kuvvetler kullanılmıştır. Bu kuvvetler daha çok öncü, geri hizmet ve kale kuvvetleri şeklinde görevlendirilmiştir.

Deliler; korkusuz, gözü pek, atılgan anlamında kullanılan deli kelimesi tarih terimi olarak delice cesaret ve atılganlıklarından dolayı bir askeri zümreyi ifade ederdi.

Deli zümresine mensup süvariler silah olarak eğri pala, mızrak ve eğelerine takılmış bozdoğanlar, kullanılırdı. Bir delinin ayırt edici özelliği sıra dışı ve süslü kıyafeti ile tanınmıştır.

Deliler benekli sırtlan samur, kaplan, leopar derisinden yapılmış üzerinde kartal kanatları ve tüyleri takılmış gösterişli bir başlık kullanırlardı. Üzerlerine ise sırtlarını kapatacak şekilde leopar, kaplan ve aslan postunu giyerek düşmana psikolojik bakımdan korku salmaya çalışmışlardır.

Yeniçeri ve Devşirme Sistemi:

Yeniçeriler ve Devşirme sistemi Osmanlı ordusundaki yaya ve müsellemler ile birlikte devamlı silah altında bulundurulmadığından fetihler için yetersiz kaldı.

Edirne'nin fethinden sonra Rumeli'deki diğer fetihlerle savaş esirlerinin çokluğu nedeniyle bu esirlerden yararlanmak için **Kazasker Çandarlı Kara Halil Paşa'nın** çalışmaları ile "**pençik**" sistemi uygulanmaya başlandı.

Pencik sistemine göre savaş esirlerinin beşte biri asker olmak üzere devlet tarafından alınıp yetiştirilmiştir.

Bu sistem daha önce Emeviler, Abbasiler ve Selçuklu gibi Devletler'de "**Gulam**" sistemi adıyla uygulanmıştır.

Gulam: Gazneliler, Abbasiler, Emeviler ve Selçuklular döneminde İdarede ve sarayda çalıştırılan köle ve esirlere "**gulâm**" adı verilmiştir. Savaşlarda ele geçirilen esirler veya satın alınan kölelerin saray, idari ve askeri görevlerde çalıştırılmışlardır. Kazasker Çandarlı Kara Halil, pençik sistemi ile toplanan askerden yeni bir askeri teşkilat kurma fikrini ortaya attı. Kurulan bu askeri teşkilatı Yeniçeri Ocağı adı verildi.

Yeniçeri Ocağı aynı zamanda Avrupa'da ilk daimi ordu olmuştur.

İlk Acemi Ocağı böylece I. Murat zamanında Gelibolu'da kuruldu.

Acemiler eğitim ve hizmetlerini tamamladıktan sonra Yeniçeri olarak tanınır ve başlarına **akböre** giydirilirdi. Ankara Savaşı'ndan sonra pencik sistemi uygulanamamıştır. Çünkü fetihler durduğundan esir sayısı azalmıştır.

DEVŞİRME SİSTEMİ

Pencik sisteminin uygulanamaması nedeniyle Kapıkulu Ocaklarının asker ihtiyacı karşılanamadı. Bunun için Rumeli'deki Hristiyan halktan devşirme yöntemiyle belirli sayıda çocuğun alınmasına karar verildi. Daha önceki Türk İslam devletlerinde pek uygulanmayan bu sistem, Çelebi Mehmet zamanında uygulanmaya başladyısa da **II. Murad zamanında kanun hâline getirilmiştir.**

Devşirme Kanunu'na göre Osmanlı halkından, şartları elverişli Hristiyan çocuklar belli bir eğitimden geçirildikten sonra Kapıkulu askeri yapılmıştı. Devşirme sistemi, başlangıçta sadece Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki topraklarında uygulanmıştı.

Not: Osmanlılar Musavi toplumundan devşirme alınmamıştır. Bunun sebebi Yahudilerin şehirlerde oturması ve kültürlerinin oturmuş olmasındandı.

KAPIKULU ORDUSU: Osmanlı Devleti'nin düzenli ve maaşlı ordusuydu. Merkez kuvvetleri bu ordudan oluşturulmuştur.

Yeniçeriler: Kapıkulu ordusunun piyadelerine yani yaya askeri ocağa "Yeniçeri" denmiştir.

Eyalet askerleri:

- tımarlı sipahiler,
- akıncılar,
- deliler,
- yörükler,
- beşliler,
- yayalar

-müsellemler (Öncü ve geri hizmetteydiler) ,
Kale Kuvvetlerinden oluşmuştur

-Yabancıların gözünde Türkler:

- Komutanlarına itaat eder
- ölmekten Korkmazlar
- açlık ve susuzluğa dayanıklı idiler
- eğlenceleri silah eğitimi ve avcılıktı.
- askeri disiplin vardı.
- gereksiz yere konuşmazlardı.
- düşmanla karşılaştıklarında ölmekten korkmazlardı.

Soru: Pencik sistemi nedir?

I. Murat döneminde Karamanlı Rüstem Paşa'nın teklifiyle çıkarılmış olan Pencik kanununa göre; savaş esirlerinin beşte biri devlet hesabına ve asker ihtiyacını karşılamak üzere alınıyordu. Ankara Savaşı'na kadar Pencik oğlanları Yeniçeri ocağının asker ihtiyacını karşılamıştır.

Pencik; Farsça bir kelime olup anlamı 1/5, (Beşte bir) demektir.

Soru: Devşirme sistemi nedir?

DEVŞİRME SİSTEMİ

Pencik sisteminin uygulanamaması nedeniyle Kapıkulu Ocaklarının asker ihtiyacı karşılanamadı. Bunun için Rumeli'deki Hristiyan halktan devşirme yöntemiyle belirli sayıda çocuğun alınmasına karar verildi. Daha önceki Türk İslam devletlerinde pek uygulanmayan bu sistem, Çelebi Mehmet zamanında uygulanmaya başladıysa da II. Murad zamanında kanun hâline getirilmişti.

Devşirme Kanunu'na göre Osmanlı halkından, şartları elverişli Hristiyan çocuklar belli bir eğitimden geçirildikten sonra Kapıkulu askeri yapılmıştı. Devşirme sistemi, başlangıçta sadece Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki topraklarında uygulanmıştı.

Not: Osmanlılar Musavi toplumundan devşirme alınmamıştır. Bunun sebebi Yahudilerin şehirlerde oturması ve kültürlerinin oturmuş olmasındandı.

KAPIKULU ORDUSU: Osmanlı Devleti'nin düzenli ve maaşlı ordusuydu. Merkez kuvvetleri bu ordudan oluşturulmuştur.

Yeniçeriler: Kapıkulu ordusunun piyadelerine yani yaya askeri ocağa "Yeniçeri" denmiştir.

Soru: Tımar Sistemi:

TIMAR SİSTEMİ

Osmanlı Devleti'nde taşra yönetimi tımar ve iltizam sistemi üzerine kurulmuştur.

Tımar Sistemi; I.Murat döneminde, İltizam Sistemi Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren uygulanmıştır.

Tımar sistemi ile devlet bazı memurlarına ve askerlerine maaş vermez bunun yerine bazı toprakların gelirlerini hizmetlerine karşılık olarak bu görevlilere verirdi.

Tımar Sistemi, askeri bir sistem olmasının yanı sıra aynı zamanda idari bir sistemdir. Bu sistemde köylüler devlete vermeleri gereken vergiyi tımar sahibine verirdi. Tımar sahipleri de bu vergilerle arazinin vergi gelirine göre belirli sayıda atlı asker(cebелü) yetiştirirdi.

Dirlik sisteminde toprağın:

- 1-Mülkiyeti devlete,
- 2-Vergisi dirlik sahibine,
- 3-Kullanım hakkı köylüye aittir. Bu topraklar devredilip, satılamazlardı

Dirlik sistemine göre devlete ait olan topraklar vergi gelirlerine göre 3'e ayrılırdı:

-Has -Zeâmet -Tımar

1. Has Topraklar:

Yıllık geliri 100.000 akçeden fazla olan topraklardır.

Bu arazilerin gelirleri vezir-i azam, beylerbeyi veya sancakbeyleri gibi üst düzey devlet görevlilerine maaş karşılığı olarak verilirirdi.Bu arazilerin gelirlerinin bir kısmı ile cebелü askeri yetiştirilirdi.(Her 5000 akçe için 1 asker)

2. Zeâmet Toprakları:

Yıllık geliri 20.000 ile 100.000 akçe arasında değişen arazilerdir.Bu topraklar, taşra yönetiminde görev alan üst düzey yöneticilerin maaşlarına karşılık olarak verilirirdi. Zeâmet sahipleri 20.000 akçeyi kendilerine ayırırlar, geriye kalan her 3.000 akçe için 1 atlı asker(cebелü) yetiştirirdi.

3. Tımar Toprakları:

Yıllık geliri 20.000 akçeye kadar olan arazilerdir.

Tımar sahibi arazilerden elde edilen gelirin 3.000 akçesini kendine ayırır,geri kalan her 3.000 için 1 atlı asker(cebелü) yetiştirirdi.

Ancak, tımar sahipleri sorumluluklarını yerine getirdikleri sürece ömür boyu bu arazileri kullanma hakkına sahiptirler.

Ölümlerinden sonra ise aynı koşulları devam ettirmeleri şartı ile tımarlar çocuklarına geçebilirirdi. Tımar sahipleri aynı zamanda buldukları yerlerin de yöneticileriydi. Yetiştirdikleri Cebelü askerleri ile aynı zamanda buldukları taşrada güvenliği de sağlardı.

Savaş zamanı gelince, tımarlı sipahi emrinde ki askerlerle birlikte bağlı olduğu sancakbeyinin emrine girerek cepheye katılırlardı.

Taşrada topraklarda üretimin devam etmesini ve sürekli olmasını sağlardı.

Tımarlı Sipahi,

- Köylü toprağı sebepsiz yere terk ederse,
- Sebepsiz yere 3 yıl üst üste ekmezse,

-Sebepsiz yere vergisini vermezse toprağı geri alabilirdi.

Tımarlı Sipahinin Köylüye Karşı Görevleri:

- 1)-Köylünün güvenliğini sağlamak,
- 2)-Köylünün tohum,gübre vb. ihtiyaçlarını temin etmek,
- 3)-Köylünün vergisini en kolay şekilde ödemesini sağlamak

Tımar Sisteminin Yararları:

- 1-Taşrada güvenlik sağlanmıştır.

2-Vergi toplanması kolaylaşmış ve vergilerin yerinde kullanılması sağlanmıştır.

3-Hazineden para çıkmadan devlet, her zaman savaşa hazır asker yetiştirmiştir.

4-Tarımsal üretimin sürekliliğı sağlanmıştır.